

Professori Erkki Laatikainen

KIRKON JÄSENYYS, YHTEISKUNNAN JA KULTTUURIN MUUTOS

Puheenvuoro Kirkon rakentajien foorumin seminaarissa Mikkelin Kirkonmäen seurakuntatalossa perjantaina 11.3.2011 kello 11.15.

Evangelisluterilaisen kirkon jäsenyys oli ainakin 1970 -luvulle saakka huomattavan vahva yhteiskuntakelpoisuuden signaali. Ken ei kuulunut kirkkoon, sai varautua selittämään asiaa. Näin joutui usein tekemään myös hän, joka jätti kirkon ja siirtyi sen ulkopuoliseen uskonnolliseen yhteisöön. Erityisen vahva tällainen paine oli maakunnissa. Sen sijaan suurimmissa kaupungeissamme tilanne oli maaseutua sallivampi.

Sanomalehden tilaaminen kotiin oli samoin pitkään yhteiskuntakelpoisuuden merkki. Pohjoissavolaisesta kotikylästäni muistan, kuinka nekin ihmiset, joilla ei oikeasti ehkä olisi ollut varaa sanomalehden maksamiseen, ilman muuta tekivät tilauksen. Oli tässä tiedonnälkää, mutta samalla hankittiin kunniallisuutta ja normaalin perheen asemaa ympäristöltä.

Havainto koskee myös asevelvollisuuden suorittamista. Vain kiistattoman vakavat lääketieteelliset syyt toivat asepalveluksen sivuuttamiselle hyväksyttävyyden. Ressukat ja reppanatkin kävivät armeijan. Heitä varten oli hevostalleilla ja muissa sinällään tarpeellisissa huollon toiminnoissa palveleminen. Pojat miehistyivät ja kokivat hyväksyttävyyttä, mikä tunne huokui kodin ilmapiirissä. Malli valoi elämisen ja selviytymisen uskoa.

Yhteiskunnassa tunnustettiin auktoriteetit. Tasavallan presidenttiä yleisesti kunnioitettiin, jos kohta jotkut saattoivat esittää räikeää kritiikkiä. Tuomioistuimia arvosteltiin harvakseltaan. Asenne näkyi myös kirkon, piispojen ja muiden pappien hellimisissä. Armeijalle, poliisille ja sanomalehdille annettiin arvo.

Tuntuu kuin tänään kaikki olisi toisin. On melkein muotia erota kirkosta, jättää sanomalehti tilaamatta tai televisiomaksu maksamatta. Puolustusvoimat ei edes toivo kaikkien käyvän asepalvelusta. Armeija haluaa riveihinsä priimayksilöitä. Yksilöllisyys ja eliittisyys suurenevat. Yhteisöllisyyttä suosiolla menetetään. Suomalaiset vaeltavat sosiaalisesti yhä silvotummaksi ja eriytyneemmäksi yhteisöksi.

Yhtenäiskulttuurista on siirrytty sirpaloituneeseen, yksilölliseen ja ristiriitaiseen yhteiskuntaan. Teknologian uudistuminen vauhdittaa kehitystä. Tämä painaa 80-vuotiaan mediamoguli Rupert Murdochin mieltä ja tilaajiaan menettävää sanomalehdistöä kaikkialla.

Palveluista ei haluta maksaa. Ilmaisuuden himo on voimissaan. Jopa Yleisradio elää epävarmuudessa.. Kansalainen ei enää häpeä, jos hän tunnustaa eronneensa kirkosta, jättäneensä sanomalehden tilaamatta, laiminlyöneensä asepalveluksen ja televisiomaksun. Moni melkein ylpeilee näillä ratkaisuillaan.

Uskonnollisuus ja sen syvä kaipuu tuskin on mullistunut. Hengellisiä palveluja ja hengellishenkiseen kuuluvia velvoitteita ei sen sijaan välttämättä tahdottaisi kustantaa. Niitä olisi saatava tarpeen mukaan kuin Citymarketin tai Prisman hyllyltä, mutta ilman euron euroa, sentin senttiä. Jos Kesko laittaisi nettipalvelun S-ryhmän jäsenyydestä eroamiseen yllyttävästi, tämä mielletäisiin sopimattomaksi käytökseksi. Mutta kun vapaa-ajattelijat kampanjoivat ja yllyttävät kirkosta eroamiseen ja tekevät kaikkensa kristillisten piirteiden hävittämiseksi, tämä on vain vapaamielisyyttä, miltei ihanaa liberalismia.

Suomi toimii lukemattomissa kysymyksissä pienen tai pienehkön vähemmistön ehdolla.

Enemmistön olisi annettava lähes kaikessa periksi, jotta vähemmistö kehuisi Suomea. Tämä yhdeltä siivulta selittänee perussuomalaisten suosion kimpoamista korkeuksiin.

Kulttuurimme erikoisuus on kansankirkkomme opetuksen tai yksittäisten tulkintojen kärjistäminen ja yleistäminen. Tämä on nähty muun muassa naispappeudessa ja ihmisten sukupuolisuuteen liittyvissä asioissa. Sen sijaan ortodokseille ja roomalaiskatolisille hyväksytään perinteisyys. Sitä pidetään vahvuutena. Miksi eroavaisuus? Kysymys ei suinkaan ole tarkoitettu kyseenalaistamaan opillisia seikkoja, kun tutkimukseen perustuva tieto kasvaa.

Kirkon olisi seisottava juurillaan. Sen olisi oltava linjakas, mutta kuinka tämä on ylipäätään mahdollista? Kansanedustajien väitetään löytävän politiikan päivän kuumat aiheet iltapäivälehdistä. Vaivaako sama raadollinen ilmiö kirkkoa? Epäily sen halusta liehakoida mediaa elää. Sen toimittajista suuri osa on jättänyt kirkon. He ovat äärikyynisiä ja yltiöviisaita kaikessa.

Kansankirkostamme on saattanut rakentua virkakoneistomainen kuva. On seurakuntia, hiippakuntia, piispainkokouksia ja on kirkolliskokouksia. On hiippakuntavaltuustoja. On kirkkovaltuustoja. On kirkkohallitus. Kirkkoherran nimitys on vahvasti ja keskitetysti paimennettu prosessi. Seurakuntaväkeä kuullaan, mutta ohjastaen.

Raskassoutuiset lukuisat istunnot loihitivat mielikuvan tulopoliittisista neuvotteluista, joissa junnataan viikko- tai kuukausitolkulla, ja ratkaisut siirtyvät viime hetkiin, vaikka osapuolet tietävät alun alkaen, mikä on järkevä toteutus. Tupomiehet tarvitsevat juhlat, tärkeilevät ja hintavat lavasteet, mutta tarvitseeko niitä kansankirkkomme?

Kuinka ihmisen sielun kyteminen hengellisyyteen voidaan yhdistää evankelisluterilaiseen kirkkojäsenyyteen?

Pakottaako jäsenistön määrän väheneminen uudistamaan rakenteet ja toimintatavat? Löytyykö tästä reitti uudenlaiseen lämpöä, läheisyyttä ja lähimmäisestä huolehtimista korostavaan kirkkoon? Halu kuulua kirkkoon ja osallistua sen toimintojen rahoittamiseen enempiä nurisematta?

Murdochin ikäisen Ahti Hirvosen huutava ääni ei välttämättä ole väärässä, ei ainakaan täydellisesti väärässä. Raskaat rakenteet joudettaisiin korvaamaan vapaaehtoisuudella, maallikoiden kasvavalla työllä, olennaisen ja epäolennaisen erottamisella niin mahdottomalta kuin tämän tekeminen tuntuu. Tarvitaan toki palkollisia. Heitä on vapaissa uskontokunnissakin.

Jykevillä persoonilla on aina merkitys ja arvo, kiinnostavuutensa, vaikka he olisivat kiisteltyjä. Paavo Ruotsalainen, Lars Leevi Laestadius käyvät esimerkeistä. Ketkä nyt tai huomenna ovat heidän kaltaisiaan tienraivaajia, itsensä likoonlaittajia, joita ehkä rökitetään mutta sittenkin kunnioitetaan?

Kirkko ongelmineen on maisemoitava aikaansa aivan niin kuin kaikki muut instituutiot, organisaatiot ja persoonat.

Kansankirkon ja sen ulkopuolisten, opillisesti sangen läheisten uskontoyhteisöjen yhteistyön tiivistämisen jatkaminen on perusteltua, jos ja kun molemmat tahot palvelevat samaa Jumalaa ja julistavat sanaa, joskin tulkinnallisesti hieman erimuotoisesti.

Yhteistyötä luulisi löytyvän tilojen hyödyntämisessä. Hengelliset yhteisöt ovat uhranneet mielettömiä summia hengellisiin rakennuksiin, jotka ovat monesti melko hiljaisessa ja täten hintavassa käytössä.

Tarvitsemme näyttäviä pyhättöjä, niillä on julistuksellinen ja kulttuurisen kauneudellinen, aikakaudet ylittävä sanoma, mutta paljon olisi karsittavaa/realisoitavaa ilman toiminnan kärsimistä.